

امامزاده: دکانی پربرکت

« توضیح المسائل »
نوشته دکتر شجاع الدین شفا

به موازات وظیفه شرعی "سید سازی"، دکانداران دین به "امامزاده سازی" نیز پرداختند. و این شغل بخصوص در دوران صفوی و قاجار رونق بسیار گرفت.

قبلاً گفته شد که اولاد ذکور امامان، جمعا ۹۱ نفر بودند که اگر از این عده خود امامان ده گانه از حسن بن علی تا حسن عسکری، که بقعه و بارگاه خاص دارند، مستثنی شوند کلیه امامزاده ها باید از اولاد همین هشتار فرزند ذکور ائمه باشند. از این جمع، عده ای تا آخر در عربستان و بین النهرین ماندند و عده ای نیز به سرزمینهای اسلامی دیگر رفتند. بدیهی است که عده زیادتری هم به ایران کانون اصلی تشیع آمدند.

امامزاده هایی که صاحب بارگاه و بقعه خاص شدند طبعاً دو سه نسل اول بعد از امام بودند، زیرا اگر مبیایست همه اعقاب امامان امامزاده محسوب شوند، برای هر "سید" صحیح النسب ساختن بقعه و بارگاه خاصی لازم میاید. در این صورت با محاسبه نسبت متوسط افزایش افراد یک خانواده در طول سه نسل، تعداد مجموع فرزندان و نوادگان ذکور این هشتاد نفر نباید از هزار تجاوز کند، در صورتیکه در مجلدات هفده گانه جغرافیای نظامی شهرستانها ایران، تالیف حاجی علی رزم آراء (چاپ ۱۳۲۰ تا ۱۳۲۵)، بتنهایی از ۲۷۰۰ امامزاده یاد شده است که ۴۴ تا از آنها تنها متعلق به دارالمومنین قم است.

انگیزه این فریبکاری نیز، مانند فریب سید سازی، روشن است: وجود یک امامزاده در یک شهر یا روستا یا قریه، از یکسو ضامن جلب توجه زائرین محل و جلب زوار از نقاط دیگر است و از طرف دیگر ضامن رزق و روزی متولی بقعه دار، زیارتنامه خوان، کفشدار امامزاده و دعاگویان دیگر. ضمناً محل امامزاده مرکز رتق و فتق امور مومنین تسط ملا یا آخوند یا پیشنماز محل نیز هست، و اگر امامزاده بحد کافی معتبر و محل زیارت باشد، از راه موقوفات و نذورات، و گنبد و گلدسته و محراب، درآمد خدا پسندانه ای نیز باری دعاگویان تامین میشود.

بر این اساس بود که فن شریف امامزاده سازی در هر شهر و هر ده و بالای هر کوه و در ته هر دره و هر جای دیگری که محل تردد بود رونق گرفت. احادیث و تذکره ها و شجرنامه های متعددی برای تثبیت شجره النسب امامزاده های نوشناخته بدست آمد، جای پایهای مختلفی از خود آن بزرگواران یا از اسب و الاغشان کشف شدریال در حفاری ها به استخوانهای دست نخرده آنان بر خردند، و هر وقت هم که هیچکدام از اینها ممکن نشد یکی از مومنین خواب نما شد و مدفن امامزاده را در الم رویا یا در عالم مکاشفه دید و آنرا اعلام کرد.

البته برای هیچیک از این امامزاده سازیها، همانند حدیث سازی ها و سیدسازی ها و معجزه سازی ها، اشکال شرعی دیده نمیشد، حتی کار در مواردی خاص حلال مشکلات نیز میشد:

« قبله عالم (ناصرالدین شاه) از اینکه زنانش به حضرت عبدالعظیم میرفتند و احتمال داشت در آنجا سروگوشی بجنبانند ناراحت بود. از ملاباشی وقت در این باره چاره جویی کرد، و ملاباشی یکی دو روز بعد خواب نما شد که درخت چنار روبروی در اندرون نظر کرده حضرت امام زمان است. از آن پس رسم شد که بانوان حرم بجای ضریح حضرت عبدالعظیم به آن درخت دخیل ببندند و برای انجام حاجات خود به آن متوسل شوند. » (نقل از خاطرات بزرگ امید مخبر همایون، چاپ تهران ۱۳۳۵).

درفش کویانی

<http://derafsh-kavivani.com/books>